

**„УТВРЂИВАЊЕ ПОТЕНЦИЈАЛА И НАЧИНА ОДРЖИВОГ КОРИШЋЕЊА
САМОНИКЛИХ ВОЋНИХ ВРСТА СА АСПЕКТА ДИВЕРЗИФИКАЦИЈЕ ЕКОНОМСКЕ
ДЕЛАТНОСТИ СТАНОВНИШТВА РУРАЛНИХ ПОДРУЧЈА“**

који подржава Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике
Србије – Управа за аграрна плаћања

АУТОРИ ПУБЛИКАЦИЈЕ (БРОШУРЕ)

др Татјана Ђирковић-Митровић, виши научни сарадник
др Саша Еремија, виши научни сарадник

УЧЕСНИЦИ НА ПРОЈЕКТУ

Институт за шумарство

др Татјана Ђирковић-Митровић, виши научни сарадник (руководилац пројекта), др Саша Еремија, виши научни сарадник (руководилац пројекта), др Биљана Николић, научни саветник, др Марија Марковић, виши научни сарадник, др Љубинко Ракоњац, научни саветник, др Александар Лучић, виши научни сарадник, др Зоран Милетић, научни саветник, др Милорад Веселиновић, научни саветник, др Снежана Стајић, виши научни сарадник, др Љиљана Брашанац-Босанац, виши научни сарадник, др Владан Поповић, виши научни сарадник, др Сабахудин Хадровић, виши научни сарадник, др Сузана Митровић, виши научни сарадник, др Соња Брауновић, научни сарадник, др Филип Јовановић, научни сарадник, др Миливоје Ћосић, научни сарадник, др Горан Чешљар, виши научни сарадник, др Илија Ђорђевић, научни сарадник, Мст Бранка Павловић, истраживач приправник, Мст Јелена Божовић, истраживач приправник, Мр Владо Чокеша, виши стручни сарадник, Радојица Пижурца, дипл. инж., стручни сарадник

Агрономски факултет у Чачку, Универзитет у Крагујевцу

проф. др Снежана Бошковић Богосављевић, редовни професор,
проф. др Гордана Шекуларац, редовни професор

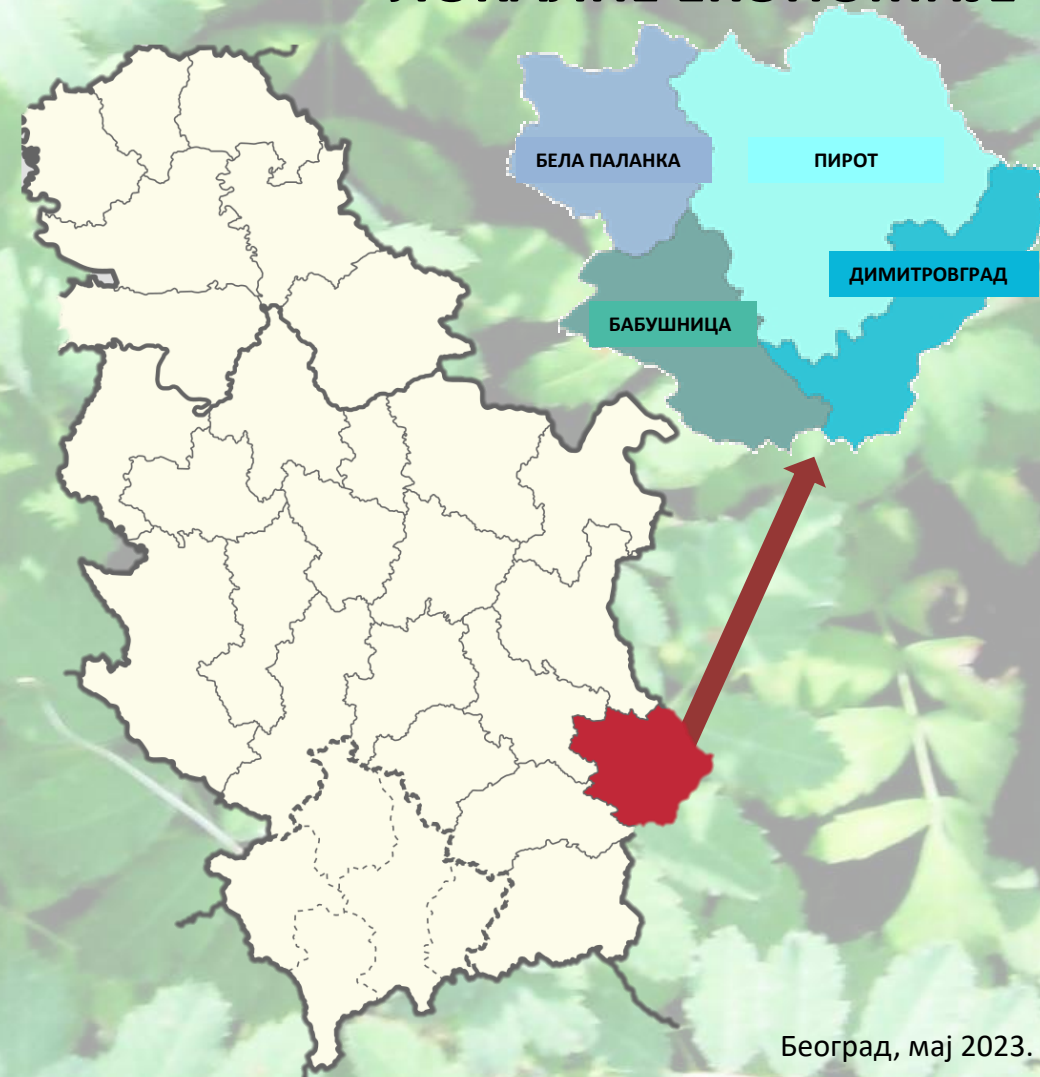
ПМФ, Универзитет у Крагујевцу

др Маријана Косанић, доцент

**ЈЕДАН ОД ГЛАВНИХ ЦИЉЕВА ОВОГ ПРОЈЕКТА ЈЕСТЕ РАЗВОЈ РУРАЛНИХ
ПОДРУЧЈА КРОЗ ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ САМОНИКЛИХ ВОЋНИХ ВРСТА,
АЛИ И ДА БАШТЕ И ОКУЋНИЦЕ ИМАЈУ БАР НЕКУ ОД ОВИХ ЈЕДИНСТВЕНИХ
ВРЕДНИХ ВОЋКИ!!!**

ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ САМОНИКЛИХ ВОЋНИХ ВРСТА ПИРОТСКОГ ОКРУГА У ЦИЉУ ПОДСТИЦАЈА РАЗВОЈА ЛОКАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ

ПИРОТСКИ ОКРУГ

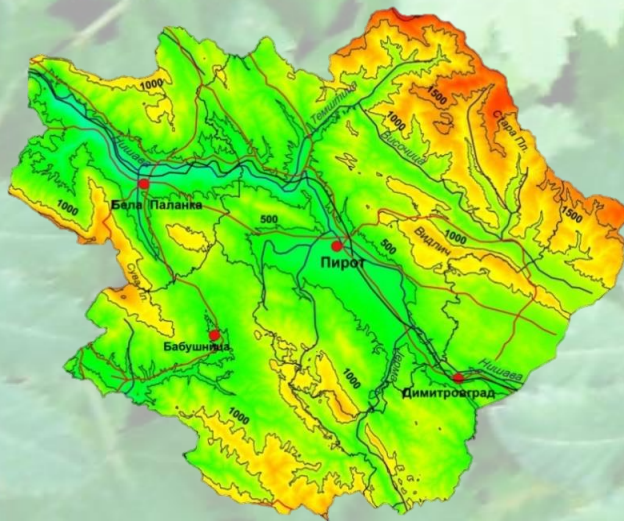
ЗАШТО ПИРОТСКИ ОКРУГ?

Пиротски округ у југоисточној Србији, као део Понишавља, простире се на површини од 2.761 km². Обухвата територије општина:

- ✓ Пирот,
- ✓ Бела Паланка,
- ✓ Димитровград и
- ✓ Бабушница.

Обухвата 214 насеља: Димитровград са 43 села, Бабушницу са 52 села, Белу Паланку са 45 села и Пирот са 70 села (4 градска и 210 сеоских). Према попису становништва 2011. године на територији округа било је 92.497 становника. Просечан број чланова домаћинства је 2,7, а просечна старост 45,4 год. Становника до 15 година старости има 12,5%, преко 65 година старости – 22,5%, а радно активно становништво чини 65,5%. Пољопривредно становништво чини 32,6% од укупног броја становника, а регистровано је 11.873 пољопривредних газдинстава.

Пиротски округ смештен је у централном делу Балканског полуострва. На подручју округа се налазе следећи **ПЛАНИНСКИ МАСИВИ**: источни обронци **Суге планине** и **Сврљишких планина** (општина Бела Паланка), јужне падине **Старе планине**, западни и централни део **Видлича**, **Белава**, **Седлар**, **Влашка планина** (општина Пирот), планина **Гребен** и источни обронци **Видлича** (општина Димитровград).

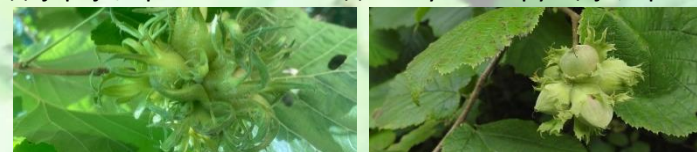

Специфичност климатских, геоморфолошких, геолошких и едафских карактеристика узрок је **ВЕЛИКЕ РАЗНОВРСНОСТИ ВЕГЕТАЦИЈЕ** читавог региона.

Стара планина доминира рељефом Пиротског округа и представља и најбогатију планину са аспекта **ресурса самониклих воћних врста**.

ДИВОЛЕСКА, МЕЧЈА ЛЕСКА ЛЕШНИК, ЛЕСКА

Користи се кора, лист, плод. Лист и кора стежу крвене судове, користе се споља у виду облога за лечење упале вена, крварења хемороида, а у виду чаја против дијареје, против великог одлива у менструацији, против хипертрофије простате.

ТРЕШЊА, ДИВЉА ТРЕШЊА

Користе се плод и петелка, као средство против болова, грчева, кашља итд. Чај од петелки ублажава запаљење, повећава и убрзава лучење мокраће, а то је добро за јетру, стомак и бубреге.

ДИВЉА КРУШКА

Од дивље крушке лековити су плод, листови и кора. Користе се за регулисање висине шећера у крви, превентивно може деловати на срце и крвне судове, снижава штетни холестерол, има велику улогу у лечењу простате, бешике и бубрега, плод јача зубе.

ДИВЉА ЈАБУКА

Сирће од дивље јабуке је незамењив лек код прехладе и болног грла. Користи се за мршављење, регулацију холестерола. Подстиче варење, побољшава пробаву, утиче на убрзан рад метаболизма. Користи се код реуматских тегоба и хроничног артритиса, проширених вена. Поправља слабу циркулацију, може да отклони екцеме и кожна обољења.

ЈАРЕБИКА

МУКИЊА

ОСКОРУША

ЈАРЕБИКА МУКИЊА ОСКОРУША

Осушен плод **ЈАРЕБИКЕ** се користи као витаминско средство, против срчаних болести, недовољне киселости стомачног сока, као благ лаксатив и против хемороида, против камена у бубрегу.

Сличног хемијског састава и примене су и плодови **МУКИЊЕ** и **ОСКОРУШЕ**. Користе се најчешће против дијареје, срдобоље, одлива крви.

ЏАНАРИКА

У народној медицини џанарика се користи као средство против затвора, у случају упале жучне кесе, болести јетре, срца, бубрега и повишеног крвног притиска, против затвора.

1. **Глог, бели глог, глогинке** (*Crataegus monogyna* Jacq.)*
2. **Дивља ружа, шипурак** (*Rosa canina* L.)*
3. **Дрен, дренка** (*Cornus mas* L.)*
4. **Мечја леска, диволеска** (*Corylus colurna* L.)*
5. **Леска** (*Corylus avellana* L.)*
6. **Дивља трешња** (*Prunus avium* L.)
7. **Дивља крушка** (*Pyrus pyraster* (L.) Burgsd.)
8. **Дивља јабука** (*Malus sylvestris* (L.) Mill.)
9. **Јаребика** (*Sorbus aucuparia* L.)
10. **Мукиња** (*Sorbus aria* (L.) Crantz)
11. **Оскоруша** (*Sorbus domestica* L.)
12. **Џанарика** (*Prunus cerasifera* Ehrh.)

Заштићене врсте према Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива и Уредби о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне ("Сл. гласник РС", бр. 31/2005, 45/2005, 22/2007, 38/2008, 9/2009, 69/2011 и 95/2018 - други пропис.)

НЕКА ОД ЛЕКОВИТИХ СВОЈСТАВА САМОНИКЛИХ ВОЋНИХ ВРСТА

ГЛОГ

Користи се лист, цвет и плод – глогиње. У медицини глогов лист и цвет се користе као лек за јачање рада срца, умирење, атеросклерозе и повишеног крвног притиска, против гушобоље.

ШИПУРАК, ДИВЉА РУЖА

Користи се зрео плод, ређе цветови. Плод се употребљава као народни лек против многих болести: зубобоље, дизентерије, болести бубрега, срдобоље, за измокравање, против камена у бубрегу, против гихта, реуме и ишијаса, против паразита (глиста).

ДРЕН, ДРЕНКА

Користи се кора, лист и плод. Кора се користи као средство против грознице код маларије и против поремећаја црева с дијарејом, а чај од лишћа за измокравање и код болести јетре. Зрели плодови дрењине су врло пријатан лек против дијареје и других обољења органа за варење.

САМОНИКЛЕ ВОЋНЕ ВРСТЕ

ЗНАЧАЈ ОВИХ ВРСТА

У Републици Србији идентификовано је **88 самониклих воћних врста**.

Многе од њих су од великог економског значаја због:

- **високе хранљиве вредности плодова,**
- **лековитих или медоносних својстава,**
- **могућности прераде у прехранбеној индустрији,**
- **коришћења у фармацеутској индустрији,**
- **коришћења у дрвној индустрији.**

Шумске воћкарице значајне су као родоначелници **сорти** и **хибрида** култивисаних воћака и као **подлоге за калемљење** високородних сорти. Такође, у СТРАТЕГИЈИ ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ЗА ПЕРИОД 2014-2024. ГОДИНЕ („Сл. гласник РС”, број 85/14 од 12. августа 2014.г.) се наводи да **„...имајући у виду природне ресурсе, повољне земљишне и климатске услове и биодиверзитет, у Републици Србији постоје повољни услови за производњу различитих врста воћа, али и развој органске производње...”**.

Кроз **контролисану организовану експлоатацију** самониклих воћних врста обезбедила би се и заштита биолошке разноврсности, омогућило би се унапређење овог ресурса, како квантитативно, тако и квалитативно, уз заштиту врста на природним стаништима.

Плантажним гајењем самониклих воћних врста могао би да се оствари значајан извозни потенцијал извозом плодова. Прерадом и финализацијом производа (потребна изградња и развој прерадних капацитета), извозни потенцијал од плантажног гајења могао би да се вишеструко увећа.

На овај начин коришћење самониклих воћних врста подстиче развој локалне економије, уз очување екосистема и биодиверзитета и представља важну компоненту живота становништва руралних крајева. Остваривањем поменутих услова, уз богатство природних ресурса, биће створени услови за развој туризма, трговине и других делатности, што би допринело повратку становништва на ова подручја.

Неопходне су **подстицајне мере економске политике** за плантажно гајење и за набавку потребне опрема и машина, као и подстицајне мере за подизање прерадних капацитета, потребних машина и опреме, како би се осавременила прерада делова самониклих воћних врста који се користе, а који се сакупљају из природе, али и ових биљака које се гаје на плантажама. Потребна је такође стимулација и подршка за промоцију финалних производа са подручја Србије.

Полазећи од укупног привредног значаја које самоникле воћне врсте имају (сакупљање и стављање у промет ових врста, могућности и услови за плантажно гајење, као и прерада и финализација производа), неопходна је већа подршка државе мерама економске политике и подстицаја, које би омогућиле оптимализацију ове делатности у наредном периоду.

ПОКРЕТАЊА СОПСТВЕНОГ БИЗНИСА У ОБЛАСТИ ПРОИЗВОДЊЕ И ПРОДАЈЕ ИЛИ ОТКУПА

Пословање са воћкарицама пружа могућност покретања сопственог бизниса у области производње и продаје или откупа, преко **сакупљача, откупљивача, прерађивача и извозника** продуката самониклих воћних врста.

За оснивање малих и средњих предузећа која би се бавила овим делатностима неопходна је директна финансијска подршка, односно **подстицајна средства од стране државе за покретање приватног бизниса.**

Пословно повезивање добављача, произвођача, трговаца и продаваца може обезбедити снабдевање тржишта потребним количинама производа и услуга. Једна од опција јесте **стварање удружења, задруга и сл.**, које ће окупити предузећа ових делатности. Оне би заступале заједничке интересе према другим институцијама, нарочито у проналажењу домаћег и иностраног тржишта за пласман производа.

ПРОЦЕДУРА ЗА ИЗДАВАЊЕ ДОЗВОЛА ЗА КОМЕРЦИЈАЛНО САКУПЉАЊЕ

Ако се узму у обзир последице које може изазвати прекомерна употреба природних ресурса, разумљива је потреба за одрживим газдовањем и коришћењем. Зато је неопходна сарадња са **институцијама надлежним за животну средину.**

Дозволе за сакупљање и стављање у промет дивљих врста биљака издају се на основу **Уредбе о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне** (Службени гласник РС, бр. 31/05, 45/05, 22/07, 38/08, 9/09, 69/11 и 95/2018). Сакупљање заштићених врста ради коришћења и стављања у промет може се вршити под условима и на начин прописан овом уредбом и у количини која је одобрена.

Дозволе издаје **Министарство за заштиту животне средине**, на основу мишљења Завода за заштиту природе Србије.

Завод за заштиту природе Србије утврђује контингенте (максималне количине за сваку врсту које би се у датој години могле сакупити из природе) на основу мониторинга стања у природи и издаје дозволе за сакупљање предузећима која се баве откупом.